

REDERIJKERSKAMERS. De oorsprong van de oudste rederijderskamers of „cameren van rhetorica” ligt in de vroege 15de eeuw. De hoofdkamer van Vlaanderen, De Fonteyne te Gent, werd in 1448 door de stedelijke magistraat erkend. Vooral in de 18de en 19de eeuw, tijdens de Oostenrijkse en Franse tijd heeft de rederijkerij bijgedragen tot het ontstaan van een Vlaams bewustzijn.

Aanvankelijk ontstaan uit lekenverenigingen voor de beoefening van de toneelspeelkunst, ontwikkelden de rederijdersgilden zich in de 16de en 17de eeuw tot instellingen waar aan pure woordkunst en zelfs kunstonderricht gedaan werd (bv. Het Wit Lavendel te Amsterdam). De letterkundige beoefening van de eigen taal was hun belangrijkste bestaansreden. Na de afscheiding van het Zuiden ging het de „Nederduytsche” taal steeds minder goed. Waar ze door het oprukkende Frans bedreigd werd, waakten en werkten rederijders. Te Duinkerke hielden ze stand tot in de 18de eeuw : Michiel de Swaen (tot 1707). In het overige Frans-Vlaanderen, maar evenzeer in Oost- en West-Vlaanderen, bloeide tussen 1770 en 1810 het rederijdersleven opnieuw op. Niet minder dan 127 genootschappen en kamers, waaronder 15 in Frans-Vlaanderen, lieten van zich horen. Tenminste 35 toneelwedstrijden, waarvan 6 in Frankrijk, werden in deze 40 jaar op touw gezet, in navolging van de aloude landjuwelen. De belangrijke hadden plaats te Poperinge in 1782, te Tielt en te Oudenaarde in 1787. Deze laat-achttiende-eeuwse rederijdersbloei heeft de volkstaal voor volledige ondergang behoed. De Franse overheersing heeft dit werk niet teniet kunnen doen. Ondanks bemoeizucht en taaldwang ging de rederijkerij door, minder met toneelwedstrijden (1805 Kortrijk, 1808 Aalst), maar vooral met dicht- en voordrachtwedstrijden. Een evolutie die zich later doorzette, o.m. onder invloed van de romantiek. De taalijver van de rederijders mondde rechtstreeks in de V.B. uit : Jan-Frans Willems deed zijn eerste taal- en cultuurvorming in een Lierse rederijderskamer op. In 1812 won hij op 19-jarige leeftijd de hoofdprijs van een dichtwed-

strijd, georganiseerd door de Gentse Fonteyne.

Andere verdienstelijke kunst- en taalminnaars uit de bedoelde periode, bij wie zowel bewondering voor het Noorden als geloof in de eigen mogelijkheden leefden, waren o.a. P.J. de Borchgrave uit Wakken, J.B. Hofman uit Kortrijk, K. Broeckaert uit Aalst, K.L. Fournier en J.J. Lambin uit Ieper en de Lierenaar G.F. Verhoeven.

Na 1820 daalde de invloed van de kamers van rhetorica. Hun cultuur werd in de Hollandse tijd zowel door wereldlijke als geestelijke gezagdragers niet hoog aangeslagen. Hun toneel- en woordkunst verdorde door conservatisme. Onder Noordnederlandse impuls ontstonden maatschappijen voor taal- en letterkunde, die de culturele taak overnamen en op hoger peil brachten. Te Brussel bezwaken zelfs enkele kamers voor de verfransing.

Er kwam na 1835 weer een heropleving die zich manifesteerde in toneelwedstrijden, o.m. van de Fonteyne te Gent in 1841-'42, en in een nieuwe Vlaamse toneelletterkunde (H. van Peene). Satiren op de verfransing en romantische drama's over Vlaanderens groot verleden (D. Delcroix) hebben bijgedragen tot de Vlaamse bewustwording. Toch werd de rederijkerij meer en meer verdrongen, gedeeltelijk door de literaire toneelkunst (A. Rodenbach) en gedeeltelijk door de letterkundige genootschappen. Ze behield alleen nog waarde als volkskunst, haar invloed op de V.B. was uitgedoofd.

LITERATUUR: Ph. Bommaert, *Geschiedenis der rederijkamer De Fonteyne te Gent* (1847); - P. de Muynck, *Rederijkamers in Vlaanderen* (1939); - H. Liebrecht, *Les chambres de rhétorique* (1948); - A.A. Keersmaekers, *Drie rebusblazoenen van de Antwerpse Violieren* (1957); - A. van Elslander, *Letterkundig leven in de rederijkerstijd* (1959); - *Rederijkersstudien* (Seminarie voor Nederlandse literatuurstudie van de Rijksuniversiteit te Gent, 1964 vlg.); - W.M.H. Hummelen, *Repertorium van het rederijkersdrama; 1500-ca. 1620* (1968); - G. Degroote, *Oude klanken, nieuwe accenten; de kunst der rederijkers* (1969); - E. de Bock, *Waardering van de rederijkers*, in *Spiegel der Letteren*, jg. 12 (1969).

FERDINAND VAN DEN HENDE